

**Schoolondersteuningsprofielen
Plein013
2016**

SBO Noorderlicht

Rapport audit

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: SBO Noorderlicht

Datum bezoek : 4 november 2015

In opdracht van : Plein013

Rapporteur: drs. Jeroen Schuiter

Sardes, Utrecht

December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt onderwijsondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer een reguliere school voor basisonderwijs tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Zowel voor de s(b)o-school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de onderwijsondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de onderwijsondersteuning verder aan te passen aan de mogelijk veranderende behoefte van het netwerk van scholen waar het s(b)o toe behoort.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015/2016, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
  - a. extra handen / omvang van de klassen
  - b. speciale onderwijsmaterialen
  - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
  - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
  - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Wanneer we het eerste domein voor uw school in kaart brengen, hanteren we een indeling die past bij het onderscheid tussen scholen voor wat betreft hun doelgroep: s(b)o-scholen variëren van *doelgroepschool* voor een smalle doelgroep, tot *integratieve school* voor brede ondersteuning van (leerlingen in) reguliere scholen.

---

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

De doelgroepschool is *aanbodgericht*. De voorziening richt zich op een specifieke doelgroep zoals leerlingen met een lichamelijk beperking, een verstandelijke beperking, langdurig zieken etc.. Kenmerkende uitgangspunten en opvattingen bij een doelgroepenbenadering:

- de doelgroep heeft betrekkelijk uniforme onderwijsbehoeften;
- leren in homogene groepen van leerlingen met de betreffende onderwijsbehoeften heeft de voorkeur;
- de expertise die de doelgroep nodig heeft, vraagt een omgeving van een specialistische voorziening.

De integratieve school is *vraaggestuurd*. De voorzieningen worden in aanvulling op de mogelijkheden van de reguliere scholen ingezet. Er zijn meerdere specialismen binnen deze school beschikbaar en de school is in staat om haar voorzieningen als het ware om de reguliere scholen heen te brengen.

Kenmerkende uitgangspunten bij een integratieve benadering:

- de onderwijsbehoeften van leerlingen worden niet geordend naar medische en/of psychologische kenmerken, maar naar onderwijsbehoeften, ingedeeld op vijf velden;
- leren in heterogene groepen van leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften heeft de voorkeur;
- de inzet van de expertise die sommige leerlingen nodig hebben heeft een meerwaarde ook voor leerlingen die een dergelijke behoefte niet zo specifiek hebben.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) voor leerlingen buiten de primaire doelgroep van de school heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode of de vaste benadering als leidraad hanteren. Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept volledig afstemmen op de leerlingen die op dat moment de groep vormen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties (leermogelijkheden)
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: *dhr. Niko Adema (directeur), mw. Jacqueline Smolders (intern begeleider), mw. Mieke Hartstra (leerkracht), dhr. Marc Verheijen (ouder en lid mr).*
- observaties bij enkele lessen: *Juf Marian groep MB, Juf Fiona (groep BB), Juf Marian (vakleerkracht gym), Juf Mieke (groep MB).*
- *leerlingengesprek met Rico en Najib, beide 11 jaar.*
- een teamgesprek - aanwezig waren: *een representatief deel van het team, 15 personen.*

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden, en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met verschillende (ingewikkelde) onderwijsbehoeften.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de *bijlage 1: opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof, en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Profielsamenvatting: positie van de school, grenzen en groeimogelijkheden

Korte impressie van de school

SBO Noorderlicht maakt onderdeel uit van Stichting Biezonderwijs en is gelokaliseerd in Tilburg-Noord. De school is opgedeeld in clusters: steeds twee klassen met schuifwanden die de beschikking hebben over drie ruimtes. Hierdoor zijn verschillende groeperingsvormen mogelijk en ontstaat er kleinschaligheid, hetgeen de rust in de school ten goede komt. De voormalige binnentuin is nu de openruimte met podium. In de school zijn verschillende andere ruimtes beschikbaar om met leerlingen te werken. Momenteel heeft de school 131 leerlingen (teldatum 01-10-2015), waarvan 53 Cumi leerlingen, verdeeld over 10 groepen. De gemiddelde groeps grootte is 13 leerlingen. Twee jaar geleden had de school nog 195 leerlingen, waarvan 59 Cumi leerlingen, verdeeld over 14 groepen. Deze krimp stelt de school voor de lastige uitdaging om met een kleiner volume de expertise en het aantal varianten in de groepering in stand te houden. De aanwezigheid van in verhouding veel Cumi leerlingen, levert in de praktijk weinig extra vragen op. Het is een afspiegeling van de wijk.

Het voedingsgebied van de school betreft 21 basisscholen in Berkel-Enschot, Udenhout, Tilburg-Noord en Oud-Noord. Al deze scholen hebben te maken met terugloop van de leerlingenaantallen. Kenmerkend voor de wijk Tilburg-Noord is het grote en snelle verloop van leerlingen door verhuizing. Dat werkt dus ook door voor SBO Noorderlicht. Het deelnamepercentage binnen het SWV is ruim 4%, maar daar moet volgens de schoolleiding bij worden opgemerkt dat 2% van de instroom direct via het MKD en KDC verloopt en niet het gevolg is van het verwijzingsbeleid van de basisscholen. Dit betreft het hele SO.

Binnen de school is er veel aandacht voor het pedagogisch klimaat. Zo worden bijvoorbeeld de drie schoolregels (met picto's) door de hele school gehanteerd en de leerlingen wachten in rijen op het plein tot de eigen leerkracht ze op komt halen. De school is van mening dat algemeen gesteld leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften te lang in het BAO verblijven zonder de benodigde ondersteuning. Ingeschat wordt dat dit voortkomt uit de ambitie van de reguliere basisscholen om het maximale te proberen voor de leerling. Het resultaat is dat leerlingen rond de 10 jaar binnenkomen met minstens twee jaar leerachterstand en een slecht welbevinden. De school merkt dat deze leerlingen vooral behoefte hebben aan veiligheid en sociale interactie; bij de groep willen horen en geen uitzondering willen zijn.

Vanaf 4 januari 2016 zullen ruim 80 vluchtelingenkinderen onderwijs ontvangen op SBO Noorderlicht. Het openbaar onderwijs is verantwoordelijk voor de inhoud. De school biedt de lesruimte en wat daarbij hoort. De aanwezige expertise van SBO Noorderlicht zal -voor zover passend binnen de kaders (ook financieel)- kunnen worden benut. Hoe dit specifiek vorm gaat krijgen zal in de loop van de tijd duidelijk moeten worden. Door deze verandering is er intern verhuisd: alle SBO-groepen zitten nu op de benedenverdieping. De vluchtelingenkinderen komen allen boven te zitten. Volgens de directeur verandert er voor het beeld van de school niets. Wel voor de situatie waarin de school zich ontwikkelt. Voor de school zijn er drie argumenten om deze kinderen op te vangen op Noorderlicht:

- De medewerkers van SBO Noorderlicht zijn van mening dat alle kinderen recht hebben op onderwijs (dus ook deze nieuwkomers).
- SBO Noorderlicht bood en biedt plaats aan kinderen voor wie de ontwikkeling niet als vanzelf verloopt (dat geldt zeker voor deze nieuwkomers).
- SBO Noorderlicht en de inpanidige experts (Idris en Kracht van Speciaal) wil expertise inzetten waar nodig en zodoende goede kwaliteit bieden aan ontwikkelingen van kinderen.

Volgens de schoolleiding komt door de krimp de grens van levensvatbaarheid van de SBO's binnen Biezonderwijs in zicht. De SBO's zijn (ook extern) in overleg over de toekomst met betrekking tot behoud van expertise (ook gezien de terugloop van het aantal leerlingen in het SBO) en de plaats in het samenwerkingsverband.

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie

Domein 1. Kijkend naar de bevroegde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school

- sterk homogeen, passend bij het beeld van een *smalle doelgroepschool*
- matig heterogeen, passend bij het beeld van een *brede doelgroepschool*
- matig heterogeen met integratieve elementen, passend bij het beeld van een *hybride doelgroepschool*
- sterk heterogeen, passend bij het beeld van een *integratieve school*

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van SBO Noorderlicht weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de (les)methode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

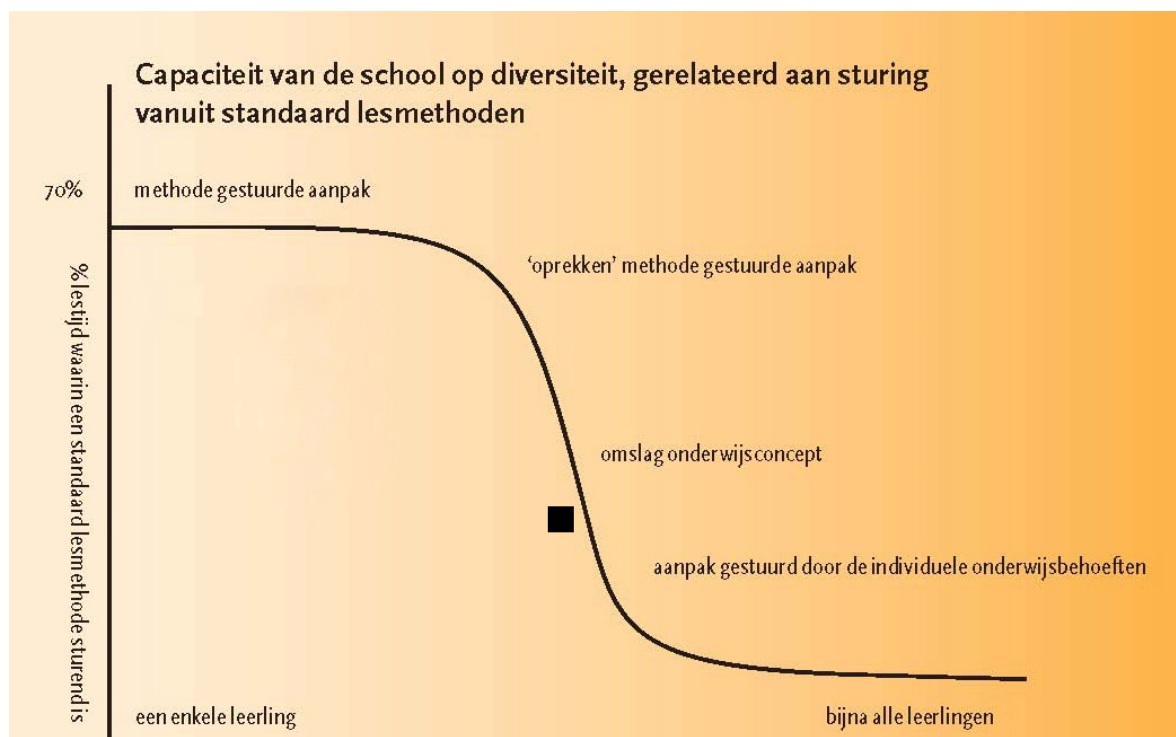
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de groep.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school leerlingen onderwijs wil kunnen bieden die onderling sterker verschillen in hun onderwijsbehoeften.
- De leerlingenpopulatie van de school door oorzaken van buitenaf steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

SBO Noorderlicht bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die *binnen een groep*

- eenzelfde vorm van onderwijs biedt aan leerlingen
- enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen
- veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen
  - mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

---

- extra 'handen' in de klas
- onderwijsmaterialen
- de ruimtelijke omgeving
- specialistische expertise
- contacten met externe relaties

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

---

- op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig
- op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet
- op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet
- op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

Domein 5: Samenwerking binnen het onderwijs

Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

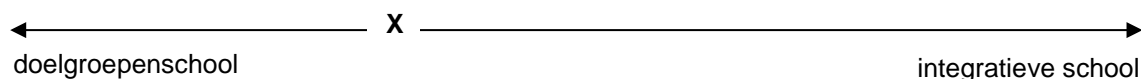

- intensief, in een stevig netwerk met veel partners
- intensief met enkele partners, beperkt met andere
- matig intensief met enkele partners, beperkt met andere
- beperkt

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie (1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort. Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Geschetst op een continuüm tussen doelgroepschool en integratieve school kan de positie SBO Noorderlicht als volgt geplaatst worden:

Gekenmerkt naar prototypes voor ondersteuningsprofielen in het regulier onderwijs is SBO
Noorderlicht het best te typeren als volgt:

	Netwerkschool	Smalle ondersteunings-school	Brede ondersteunings-school	Inclusieve school
Onderwijsconcept		X →	X	
<i>Onderwijsvoorzieningen:</i>				
1. Handen in de klas			X	
2. Materialen			X	
3. Ruimtelijke omgeving			X	
4. Expertise			X	
5. Relaties			X	

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

De sociaaleconomische achtergrond van de gezinnen kenmerkt zich in relatief veel lager opgeleide ouders met lage inkomens. Binnen de gezinnen spelen vaak sociale problemen. Er is sprake van een groot en snel verloop in de wijk door verhuizing. Door de vele verschillende nationaliteiten, wordt er vaak niet de Nederlandse taal gesproken in de gezinnen. Dit werkt ook door in de traditionele Nederlandse feestdagen, die niet worden doorleefd bij een grote groep ouders en dus leerlingen. Ongeveer 30% van de leerlingen heeft een allochtone achtergrond met bijna 30 nationaliteiten. Bij veel moeilijk lerende leerlingen is het lastig vast te stellen hoe de leerling leert, wat het leerniveau is en wat de leerbaarheid is. Het gemiddelde IQ wordt geschat op < 80 met een dalende trend. Daarnaast zijn er leerlingen met een IQ > 85 met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel en zijn er enkele hoogbegaafde leerlingen. De spreiding van deze leerniveaus is binnen de groepen aanwezig. Vooral in de bovenbouw zijn de verschillen groot. De conclusie is dat de leerlingenpopulatie, geschetst op een continuüm tussen doelgroepschool en integratieve school, matig heterogeen is samengesteld, passend bij het beeld van een brede doelgroepschool.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

Over het algemeen is er sprake van kennisoverdracht en kennisverwerving middels herhalen, inslijpen en voorstructureren. Het zelf ontdekken of toepassen van kennis komt bijvoorbeeld voor bij praktisch rekenen, taal en koken hetgeen per leerling kan verschillen. Bij de instrumentele vakken wordt er veel in homogene subgroepen gewerkt, daarnaast is er sprake van individuele begeleiding van leerlingen. Bij de kleuters is naast groepsleren ook en vaak sprake van leren op niveau. De leerkracht stuurt het leerproces om de leerlingen tot leren te stimuleren, de leerachterstanden weg te werken en het gewenste pedagogische klimaat te realiseren. De school hecht er aan hierbij op te merken dat de score in het vakje '1' niet hetzelfde is als op een reguliere basisschool. Er zijn grote verschillen tussen leerlingen en dat blijkt ook uit het uitstroomperspectief. Het programma is aangepast op de behoeften en mogelijkheden van elke leerling. De beginsituatie van de leerling is dus bepalend voor de leerweg. De gebruikte opdrachten zijn veelal gestructureerd. Leerlingen met meer cognitieve mogelijkheden kunnen minder gestructureerde opdrachten beter aan. De toetsing en beoordeling van de leervorderingen zijn aangepast op de mogelijkheden van elke individuele leerling. De leerkracht beoordeelt de toetsen en het zelfstandig werken van de leerling. De leerlingen spelen een grote rol bij de beoordeling van het proces met betrekking tot het pedagogisch klimaat (de 3 schoolregels) en het zelfstandig werken naar aanleiding van de taakbrief. Het onderwijs wordt geëvalueerd op basis van de leervorderingen van de individuele leerling. Eén à twee maal per jaar worden de leerlingen bevraagd omtrent de ervaren veiligheid middels de KKS (klassenklimaat schaal). Daarnaast worden sociogrammen gebruikt en een periodiek tevredenheidsonderzoek. De leerlingen worden actief betrokken bij het voor- en nabespreken van de pauze. Het pedagogisch klimaat en het welbevinden van de leerlingen is sterk bepalend voor de leerresultaten en het leerproces. Daarom investeert het team veel in preventief werken op dit terrein.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

70% tot 80% van de leerkrachten betreft actief de leerlingen bij de eigen ontwikkeling, binnen de mogelijkheden van die leerling. Hierover zegt de school dat dit wel sterker ontwikkeld kan worden.

De mate van ouderparticipatie is verschillend bij de leerkrachten. Dit is een punt van aandacht bijvoorbeeld als het gaat om de doorvoering van PBS en belonen/straffen.

Bij de lesbezoeken viel het op dat de invulling van PBS per leerkracht verschilt, zoals de verhouding tussen complimenteren en corrigeren. Het team kan hierin groeien, evenals in de mate van hantering van uitgestelde aandacht. Tenslotte zijn de opdrachten voor de leerlingen in de taakbrieven weinig uitdagend en aansprekend. Het feit dat de leerlingen snel zijn afgeleid, maakt het des te belangrijker dat de opdrachten die ze moeten doen aanspreken. Zoals eerder gesteld is dit een momentopname en betreft de informatie niet alle leerkrachten.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.
Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

- De school heeft kleine klassen (gemiddeld 13 leerlingen per klas), structureel meer dan 7 uur extra handen per klas per week, namelijk er zijn een deel van de week 3 leerkrachten beschikbaar voor 2 klassen.
  - Op school zijn er specifieke onderwijsmaterialen beschikbaar voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften voor didactische kenmerken, zoals alternatieve methoden en pedagogische/psychologische kenmerken, zoals Leefstijl, PBS (gefundeerd door 3 schoolregels: ik gedrag me veilig, ik ben respectvol, ik gedraag me verantwoordelijk).
  - Voor de ruimtelijke omgeving heeft de school extra ruimtes voor didactische begeleiding (handenarbeidlokaal/atelier, technieklokaal, een keuken, een schooltuin), extra ruimtes voor bewegingsbehoeften (rolstoeltoegankelijkheid, speel-/gymlokaal, extra grootte van de lokalen, gangen, een speelplein met extra kwaliteit) en extra ruimtes voor verzorging/rust (verzorgingsruimte, revalidatie- en therapieruimte, time-out ruimte).
  - Specialistische expertise op hbo/vwo-niveau is aanwezig voor spraak/taalbelemmeringen, cognitieve beperkingen, motorische beperkingen, beperkingen door langdurige ziekte, ASS, AD(H)D, gedragsproblemen, dyslexie en onderwijsachterstanden andere culturen. Buiten de school is expertise snel toegankelijk, mede door deskundigheid van externen die binnen Noorderlicht werken.
  - De school werkt regelmatig tot vaak samen met de SMW, BJZ, GGD, GGZ, MEE, VVE, de Brede School, de gemeentelijke ketenzorg en Kracht van Speciaal.
4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.
Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De procesbewaking gedurende het schooljaar en over de schooljaren heen: Vier maal per jaar zijn er groepsbesprekingen waarbij per leerling wordt bekeken hoe het sociaal functioneren is en welke aanpassingen moeten worden doorgevoerd in het groepsplan of indeling in niveaugroepen. Elke donderdag is er een spreekuur van het zorgteam, bestaande uit de IB-er, orthopedagoog, SMW, GGD en de directeur. Soms is er een extra overleg, bijvoorbeeld in het geval van calamiteiten in de thuissituatie. Er wordt een OPP voor elke leerling gemaakt met een inschatting van het theoretisch leerrendement en het didactisch leerrendement. Voor leerlingen die op een DLE < 30 functioneren wordt een uitstroomperspectief beschreven. De leerlingen die hoger scoren moeten voldoen aan de leerlijnen van de SLO (met aangepaste eindtermen). De IB-er stelt de groepen samen op basis van de toetsresultaten en het sociaal functioneren van de leerling in overleg met de groepsleerkrachten. De IB-er ondersteunt en coördineert de analyse en aanpak van ondersteuningsvragen van leerlingen. Ook kan dit betrekking hebben op vakinhoudelijke vragen, leerlijnen, kennis omtrent orthobeelden en dergelijke. De IB-er volgt de werking van de groepsplannen, maakt analyses van de toetsresultaten op groeps- en schoolniveau en bezoekt de lessen. Soms werkt ze met leerlingen ter ondersteuning van de leerkracht.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.
Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De samenwerking met de reguliere basisscholen verloopt in toenemende mate via Plein013 en minder direct via de SBO en dat vindt de school een ongewenste ontwikkeling. Het voordeel is dat de CVT betrokken is bij het voortraject en daardoor is sneller duidelijk of de TLV voor SBO of SO moet worden afgegeven. Binnen de Stichting Biezonderwijs zijn de contacten goed, veel wordt samen opgepakt, zoals gezamenlijke studiedagen, werkgroepen ICT, lezen, kleuters. Er wordt aangesloten bij de netwerken van Plein013, zoals hoogbegaafdheid, ICT, IB, DO, OPR, Playing for Succes, dyslexie. Er is geen eigen regie over de inzet van de consultants en dat betreurt men. Men wil de financiële positie van het SBO binnen het samenwerkingsverband bespreken. Men is tevreden over de goede overlegstructuur en cultuur.

Op initiatief van de SBO's zijn de contacten met de voor- en vroegschoolse instellingen aangehaald om duidelijkheid te verschaffen over de doelgroep. Er is contact met Kompaan. Met het VO zijn de contacten zoals voorheen.

De school heeft de gemeenten nodig voor de indicaties en beschikkingen. Daarnaast is er contact met het werkverband SBO Brabant-Zeeland en de zorgverleners IDRIS en Kompaan en Kracht van Speciaal.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De school kan het contact met het regulier onderwijs proactief intensiveren, met name in de voortrajecten met tijdige interventies ter voorkoming van escalaties bij de leerlingen.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

Er is een teamgesprek gevoerd aan de hand van stellingen. Deze zijn bewust ambigu geformuleerd om de discussie op te roepen. Collega's hebben op persoonlijke titel hun mening gegeven en deze uitlatingen hoeven niet automatisch overeen te stemmen met het schoolbeleid. In het volgende overzicht is de weging van de argumenten op basis van consensus door de aanwezige collega's weergegeven.

Rangorde	Team SBO Noorderlicht
<p>sterk argument of belangrijk</p> <p>zwak argument of minder belangrijk</p>	5 De veiligheid in de groep wordt in hoge mate bepaald door leerkrachtvaardigheden.
	4 Door Passend Onderwijs krijgt de 'gewone' leerling te weinig aandacht.
	10 Hoe homogener de groep, des te beter de leerprestaties.
	11 Dankzij Passend Onderwijs worden leerkrachten nog deskundiger.
	9 Liever arrangementen op aparte leslocaties, dan arrangementen in de reguliere klas.
	3 Veel 'zorg' leerlingen op een school schrikt ouders af – dat is geen goede PR.
	6 Liever klassenverkleining dan extra handen.
	8 Ouders hebben geen verstand van onderwijs en daarom kan de school beter bepalen wat een passend onderwijsaanbod is.
	7 Door de methodesturing in het onderwijs creëren wij 'buitenbeentjes'.
	12 Aanmelding is een ding: een leerling kan de school veel geld gaan kosten.
	1 De reistijd voor een leerling mag niet meer zijn dan een half uur heen en een half uur terug
	2 Ik merk niet zoveel van Passend Onderwijs.

Toelichting

Het team geeft aan dat ze veel merken van de invoering van Passend Onderwijs. Ze krijgen meer leerlingen binnen die beschadigd zijn, omdat het regulier onderwijs de leerlingen te lang vasthoudt. De leerkracht doet ertoe door structuur te bieden, door PBS te hanteren, door tijdig in te grijpen met overzicht, waardoor veiligheid ontstaat. Om dit te kunnen bereiken is een team nodig die op één lijn zit. Het team denkt dat kinderen met speciale ondersteuningsbehoeften zoveel aandacht vragen, dat andere leerlingen tekort kunnen komen. Door zo homogeen mogelijke groepen te maken, kan je de beste resultaten behalen, denkt men. De klassen hoeven niet homogeen te zijn, maar de groepsdoorbrekende instructiegroepen wel. Dat maakt het veel werkbaarder. De leerkrachten leren

door ervaring van de verscheidenheid aan hulpvragen waarmee ze worden geconfronteerd. De arrangementen moeten liefst worden georganiseerd in aparte locaties, want dan kan je het beste de leerlingen op hun eigen niveau bedienen en een rustig gestructureerd pedagogisch klimaat creëren. Het team is wat ambivalent over de keuze voor klassenverkleining of extra handen. Men merkt door de krimp dat extra handen steeds meer wegvallen en dat wordt gevoeld. Het team geeft aan dat ze de ouders nodig hebben, want zij kennen hun kind goed. De didactische kennis ligt bij de leerkrachten. Methoden moeten niet slaafs worden gevolgd, maar zorgt wel voor de rode draad. Financiën en reistijd zijn geen sterke argumenten, want het gaat tenslotte om de beste plek voor de leerling.

Bijlage 1: Opbrengsten interview

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

Kenmerken van de doelgroep:

Aard van de beperkingen:

De school stelde twee jaar geleden de trend vast dat in toenemende mate leerlingen instromen met complexe en meervoudige ondersteuningsbehoeften gecombineerd met thuisproblematiek en comorbiditeit. Van leerlingen met enkelvoudige leerproblemen is geen sprake meer. Deze gesignaleerde trend zet zich voort, waardoor er sprake is van een verdere verdichting van problematiek. Het gemiddelde IQ wordt geschat op < 80 met een dalende trend. Daarnaast zijn er leerlingen met een IQ > 85 met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel en zijn er enkele hoogbegaafde leerlingen. Bij veel moeilijk lerende leerlingen is het lastig vast te stellen hoe de leerling leert, wat het leerniveau is en wat de leerbaarheid is. De spreiding van de leerniveaus is binnen de groepen groot, waardoor de conclusie is dat de leerlingenpopulatie op het gebied van leren matig heterogeen is samengesteld.

Typerende onderwijsbehoeften:

Leerlingen uit het reguliere onderwijs komen rond de 10 jaar binnen met minstens twee jaar leerachterstand en een slecht welbevinden. De school merkt dat deze leerlingen vooral behoefte hebben aan veiligheid en sociale interactie; bij de groep willen horen en geen uitzondering willen zijn. Leerlingen (al dan niet gediagnosticeerd) met PDD-nos, ASS, ADHD en externaliserende gedragsproblematiek hebben speciale behoeften op gedrag. Er is sprake van verbale en fysieke agressie en oppositioneel gedrag. Bij deze leerlingen speelt de sociale context een grote rol: weinig grenzen stellende ouders, straatcultuur en het niet accepteren van gezag. Deze leerlingen vormen een groot probleem binnen de reguliere scholen en worden vervolgens verwezen naar het SBO. Leerkrachten bieden structuur en duidelijkheid, begrenzen het gedrag, bieden inzicht in sociale interacties en reiken alternatieven aan. Het beleid is er op gericht ontsparingen van leerlingen zoveel mogelijk voor te zijn en te beperken. Tegelijkertijd zijn er ook leerlingen die nadrukkelijk behoefte hebben aan stimulering tot activiteit en uitdaging. Naar aanleiding van een signaleringslijst wordt het gedrag en de sociaal emotionele leerontwikkeling van de leerlingen in beeld gebracht. In het startdocument worden de cognitieve mogelijkheden beschreven door de adjunct-directeur met algemene aanbevelingen op leerstijlen. Het formulier 'Goud voor elk kind' vormt een overkoepelend model waar pedagogische- en didactische behoeften worden beschreven, de zorgstructuur, de onderwijsorganisatie en de schoolorganisatie. Leerlingen hebben onderwijsondersteuningsbehoeften op werkhouding, concentratie, taakopvatting, zelfstandigheid en zijn doorgaans sterk leerkrachtafhankelijk. Opvallend is ook, zoals al gezegd, het disharmonische ontwikkelingsprofiel, waarbij de verbale en performale prestaties ver uit elkaar kunnen liggen. Er is een grote groep leerlingen met ADHD in de school. Daarnaast leerlingen met ADD/ASS gerelateerde problemen en leerlingen met motorische problemen, zoals DCD. Uit het verleden van de LGF waren er 12 leerlingen met een 'rugzakje'. Daarnaast zijn er leerlingen die niet zijn geïndiceerd, maar vergelijkbare problemen en speciale ondersteuningsbehoeften hebben.

Instroomprofielen op grond van intelligentie/ontwikkelingsleeftijd:

Instroom	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Vanuit huis	-	-	-	-
Basisonderwijs	45	47	32	18
SO	-	1	9	3
Kinderdagcentrum	5	2	1	3
Sbo	6	-	1	-
SO cluster 4	3	-	-	-
Uitstroom	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
Terugplaatsingen bao	1	-	-	1
Praktijkonderwijs	15	21	12	11
LWOO	27	20	18	16
VMBO kl	-	2	1	-
VMBO gl	-	-	-	1
VMBO tl	5	-	4	2
VSO	-	1	2	1
SO ander cluster	7	-	-	-
Verwijzingen	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
verwijzingen sbo ³	6			
verwijzingen so ⁴ cat 1				2
verwijzingen so cat 2				
verwijzingen so cat 3				

³ sbo= speciaal basisonderwijs

⁴ so=speciaal onderwijs

Ongeveer 60% van de leerlingen stroomt uit naar het VMBO (LWOO) en ongeveer 35% van de leerlingen gaat naar het Praktijkonderwijs. Soms worden leerlingen verwezen naar het speciaal onderwijs (5%).

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- laag
 gemiddeld
 hoog
- matig
- sterk

toelichting

De sociaaleconomische achtergrond van de gezinnen kenmerkt zich in relatief veel lager opgeleide ouders met lage inkomens. Binnen de gezinnen spelen vaak sociale problemen. Er is sprake van een groot en snel verloop in de wijk door verhuizing.

- *thuis taal:*

- weinig
- matig
- sterk

toelichting

Door de vele verschillende nationaliteiten, wordt er vaak niet de Nederlandse taal gesproken in de gezinnen. Dit werkt ook door in de traditionele Nederlandse feestdagen, die niet worden doorleefd bij een grote groep ouders en dus leerlingen. De school geeft daarom de feesten een meer algemeen thema mee, zoals bijvoorbeeld 'ontmoeting'.

- *culturele achtergrond*

- weinig
- matig
- sterk

toelichting

De culturele en taalachtergrond van de leerlingen is heel divers. Ongeveer 30% van de leerlingen heeft een allochtone achtergrond met bijna 30 nationaliteiten. Door de vele verschillende culturen is er minder vanzelfsprekend een gedeelde schoolcultuur.

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.⁵:

- *niveau van leren*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

Bij veel moeilijk lerende leerlingen is het lastig vast te stellen hoe de leerling leert, wat het leerniveau is en wat de leerbaarheid is. Het gemiddelde IQ wordt geschat op < 80 met een dalende trend. Daarnaast zijn er leerlingen met een IQ > 85 met een disharmonisch ontwikkelingsprofiel en zijn er enkele hoogbegaafde leerlingen. De spreiding van deze leerniveaus is binnen de groepen aanwezig. Vooral in de bovenbouw zijn de verschillen groot. De conclusie is dat de leerlingenpopulatie op het gebied van leren matig heterogeen is samengesteld.

- *leerstijlen*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

Het schoolteam speelt in op de leerstijlen van leerlingen, zoals met visuele ondersteuning (picto's, digibord), concreet materiaal en een prikkelarme leeromgeving. Dit is niet gebaseerd op een onderliggend theoretisch model, maar hangt af van de beschrijving in het formulier 'Goud voor elk kind'. De nieuwe rekenmethode komt tegemoet aan de verschillende leerstijlen van leerlingen.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

- weinig (minder dan 20 %)
- een matig aantal (20 tot 40 %)
- veel (meer dan 40%)

Toelichting

De leerlingen hebben baat bij het werken met concreet materiaal, veel doen en veel herhaling.

---

⁵ Om voor het overzicht over het samenwerkingsverband maximale vergelijkbaarheid tussen scholen te bereiken zijn vragen opgenomen die niet voor elke s(b)o-school van toepassing zullen zijn. In dat geval beperkt het antwoord zich tot *n.v.t. gezien de doelgroep*

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

- weinig (minder dan 20 %)
- een matig aantal (20 tot 40 %)
- veel (meer dan 40 %)

Toelichting

Leerlingen hoeven over het algemeen minder te worden uitgedaagd en meer te worden begrensd. De school heeft daarvoor een goed systeem en PBS waardoor er minder explosief gedrag is.

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Welke methodes worden binnen deze school gebruikt?

Taal: Zin in Taal, Spelling in beeld
 Rekenen: Alles telt (veel visualisering, digibord en veel ruimte voor differentiatie)
 Lezen: Estafette (TL), Nieuwsbegrip (BL en woordenschat)
 Overige vakken: Zaakvakken Land in Zicht, Wereldzaken, Leefstijl en PBS voor sociaalemotionele ontwikkeling.

Wordt er gewerkt met leerlijnen (bv. CED-leerlijnen)? Hoe is de verbinding met methodes?

De SLO leerlijnen worden gebruikt, maar het is lastig om 1 leerroute te volgen als de didactische leeftijd sterk varieert van 30 – 40 – 50.

Zijn de eindtermen voor alle leerlingen van toepassing? In welke mate wordt afgeweken?

In principe zijn de eindtermen voor de leerlingen van toepassing, tenzij in het OPP per vakgebied wordt aangegeven dat beredeneerd wordt afgeweken in afstemming met de ouders.

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☐	☒	☒	☐	zelf ontdekken
kennis verwerven	☐	☒	☐	☐	werken met kennis
klassikaal leren	☐	☐	☒	☐	individueel en groepjes-leren
sturing van het leren door de leerkracht	☒	☐	☐	☐	leerlingen sturen eigen leren
alle leerlingen op basisniveau brengen	☐	☐	☐	☒	het maximale uit elke leerling halen
leerstof bepaalt leerweg	☐	☐	☐	☒	beginsituatie leerling bepaalt leerweg
nadruk op gestructureerde opdrachten	☒	☐	☐	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties	☐	☐	☐	☒	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties
beoordeling door leerkracht	☐	☐	☒	☐	zelfbeoordeling door leerling
evaluatie onderwijs door leerkracht	☐	☒	☐	☐	evaluatie samen met leerlingen

toelichting

Over het algemeen is er sprake van kennisoverdracht en kennisverwerving middels herhalen, inslijpen en voorstructureren. Het zelf ontdekken of toepassen van kennis komt bijvoorbeeld voor bij praktisch rekenen, taal en koken hetgeen per leerling kan verschillen. Bij de instrumentele vakken wordt er veel in homogene subgroepen gewerkt, daarnaast is er sprake van individuele begeleiding van leerlingen. Bij de kleuters is vooral sprake van groepsleren. De leerkracht stuurt het leerproces om de leerlingen tot leren te stimuleren, de leerachterstanden weg te werken en het gewenste pedagogische klimaat te realiseren. De school hecht er aan hierbij op te merken dat de score in het vakje '1' niet hetzelfde is als op een reguliere basisschool. Er zijn grote verschillen tussen leerlingen en dat blijkt ook uit het uitstroomperspectief. Het programma is aangepast op de behoeften en mogelijkheden van elke leerling. De beginsituatie van de leerling is dus bepalend voor de leerweg. De gebruikte opdrachten zijn veelal gestructureerd. Leerlingen met meer cognitieve mogelijkheden kunnen minder

gestructureerde opdrachten beter aan. De toetsing en beoordeling van de leervorderingen zijn aangepast op de mogelijkheden van elke individuele leerling. De leerkracht beoordeelt de toetsen en het zelfstandig werken van de leerling. De leerlingen spelen een grote rol bij de beoordeling van het proces met betrekking tot het pedagogisch klimaat (de 3 schoolregels) en het zelfstandig werken naar aanleiding van de taakbrief. Het onderwijs wordt geëvalueerd op basis van de leervorderingen van de individuele leerling. Eén à twee maal per jaar worden de leerlingen bevraagd omtrent de ervaren veiligheid middels de KKS (klassenklimate schaal). Daarnaast worden sociogrammen gebruikt en een periodiek tevredenheidsonderzoek. De leerlingen worden actief betrokken bij het voor- en nabespreken van de pauze. Het pedagogisch klimaat en het welbevinden van de leerlingen is sterk bepalend voor de leerresultaten en het leerproces. Daarom investeert het team veel in preventief werken op dit terrein.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

toelichting

Binnen het schoolgebouw hebben steeds twee groepen de beschikking over drie ruimtes. Geregeld worden de groepen gesplitst in subgroepen. Er wordt gewerkt met groepsplannen en drie instructieniveaus. Er wordt dus gedifferentieerd op instructie en op de hoeveelheid leerstof en opdrachten en moeilijkheidsgraad met behulp van de SLO-leerlijnen. In principe zijn de eindtermen voor de leerlingen van toepassing, tenzij in het OPP per vakgebied wordt aangegeven dat beredeneerd wordt afgeweken in afstemming met de ouders.

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- nee, niet of nauwelijks

toelichting

Het schoolteam speelt in op de leerstijlen van leerlingen, zoals met visuele ondersteuning (picto's), concreet materiaal en een prikkelarme leeromgeving. Dit is niet gebaseerd op een onderliggend theoretisch model, maar hangt af van de beschrijving in het formulier 'Goud voor elk kind'. Per cluster is de verantwoordelijkheid groot en de leerkrachten kunnen daarin eigen keuzen maken onder begeleiding van de IB-er. Waar mogelijk wordt dit gedaan. Dit verschilt wel per leerkracht door het eigen talent van de leerkracht, het kunnen signaleren van leerstijlen en de competentie om leerstijlen te hanteren. Leerlingen kunnen ook zelf kiezen wat ze nodig hebben, bijvoorbeeld een stille werkplek.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

Gemiddeld zijn de groepen 13 leerlingen groot. Er wordt gewerkt in clusters, alhoewel deze groeperingsvorm onder druk staat door de krimp. Er zijn 2,4 leerkrachten beschikbaar voor drie klassen. De groepering van leerlingen kan daardoor steeds per vak wisselen, afhankelijk van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen. Ook zijn er veel stagiaires aanwezig, onder andere PABO 3^e jaar (minor zorg).

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis):

95% van de leerkrachten weet doorgaans heel goed wat ze doen en waarom. Door een aantal nieuwe methoden is er momenteel sprake van inwerken.

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen:

95% - 100% van de leerkrachten is hiertoe in staat. De school zet hier veel op in en heeft veel vertrouwen in de competenties van de leerkrachten.

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen:

100% van de leerkrachten is hiertoe in staat, met behulp van Leefstijl, PBS en de 3 schoolregels. Toch komt het ook voor dat leerlingen naar het SO moeten worden verwezen omdat de school handelingsverlegen is, bijvoorbeeld als het gaat om gedrag dat voortkomt uit psychiatrische problematiek.

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling:

70% - 80% van de leerkrachten betreft actief de leerlingen bij de eigen ontwikkeling, binnen de mogelijkheden van die leerling. Hierover zegt de school dat dit wel sterker ontwikkeld kan worden.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- vooral individuele aanpak van leerkrachten
- aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- teamaanpak

toelichting

Naar aanleiding van een signaleringslijst wordt het gedrag en de sociaal emotionele leerontwikkeling van de leerlingen in beeld gebracht. In het startdocument worden de cognitieve mogelijkheden beschreven door de adjunct directeur met algemene aanbevelingen op leerstijlen. Het formulier 'Goud voor elk kind' vormt een overkoepelend model waar pedagogische- en didactische behoeften worden beschreven, de zorgstructuur, de onderwijsorganisatie en de schoolorganisatie.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

- niet of nauwelijks
- soms
- vaak

toelichting

De mate van ouderparticipatie is verschillend bij de leerkrachten. Dit is een punt van aandacht bijvoorbeeld als het gaat om de doorvoering van PBS en belonen/straffen. Wekelijks worden ouders geïnformeerd over PBS via de mail en via papier. De aanwezige ouder tijdens het interview geeft aan dat ze over het algemeen voldoende wordt geïnformeerd, maar over de didactische aanpak is er minder gesprek. Tijdens de 10 minutengesprekken gaat het vooral over het handelingsplan en het gedrag van de leerling.

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

Er is teamexpertise op het gebied van PBS, de invoering van lesmethoden, de hantering van de schoolregels als preventief middel, het formeren van de groepen. Er is scholing op het gebied van autisme en muziek. De school heeft eigen logopedisten in huis.

De school heeft contact met de volgende instanties:

- Kracht van Speciaal
- Contact met de consultants
- IDRIS naschoolse en tussenschoolse opvang voor geïndiceerde leerlingen, PMT en therapie
- Minor zorg PABO
- Cesartherapeute
- Schoolmaatschappelijk die ook een link heeft met het maatschappelijk werk.

Kompaan en De Bocht zijn niet meer intern en ook niet meer in de klassen in verband met bezuinigingen.

Biedt de school onderwijsarrangementen binnen het regulier onderwijs aan?

De PAB is gestopt en daarvoor zijn de consultants in de plaats gekomen. De afstand van het SBO naar het regulier onderwijs is daardoor gegroeid. De contacten die er nu nog zijn stammen uit het verleden. Het regulier onderwijs stelt nu de vragen aan Plein013 en de consultants. SBO Noorderlicht biedt op dit moment geen externe arrangementen aan.

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen

op de leslocatie:

- Extra begeleiding
  - in de klassen/groepen: *welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?*

Te gebruiken afkortingen voor functionarissen:

(Doc = docent, Vlk = vakleerkracht, TA = technisch assistent, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, AB = ambulante begeleider, OP = orthopedagoog, OU = ouder/verzorger, LIO = leerkracht in opleiding, ST = stagiaire, VR = vrijwilliger)

<i>Functionaris(sen)</i>	<i>Aantal uren per week</i>	<i>Aantal betrokken lln.</i>
oa	0,5427 wtf	20
doc	1,2	131
Lio	1,2 wtf	30
vlk	0,5 wtf	131
st	Aantal nog onbekend	131?
cesartherapeute	0,4 wtf	8
logopedisten		

Eventuele opmerkingen:

Stagiaires: vnl. minor zorg, 3^e jaar PABO Tilburg, 2^e half jaar, 20 weken, 4 halve dagen per week

- *Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school:*

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale didactische kenmerken

- alternatieve methodes, nl. bouw
- met een lager tempo, veel herhalen, nl. alles telt maatschriften/diverse materialen op het gebied van lezen
- die (veel/snel) lezen vermijden, nl. samenleesboeken
- gericht op visuele informatieverwerking, nl. picto's/foto's
- gericht op sensomotorische informatieverwerking, nl. motoriekkoffer
- uitgaand van sterk eigen probleemoplossend vermogen, nl. materialen vanuit kansrijk/kracht van speciaal

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale pedagogisch/psychologische kenmerken

Onderwijsmaterialen ondersteunend bij:

- methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling, nl. PBS schoolontwikkeling
- begrenzing van het gedrag, nl. PBS
- uitdaging tot alertheid en activiteit, nl. time timer
- het ervaren van successen en het ontvangen van beloningen, nl. PBS
- begrip voor sociale interactie (met de volwassenen en de leeftijdsgenoten in de eigen omgeving), nl. PBS en IDRIS

Aanpassingsvermogen aan kindspecifieke fysieke belemmeringen (in aanvulling op de didactische materialen)

Aanwezige materialen (zoals zitballen, 'sissel'-kussens voor hyperactieve kinderen, fysiotherapeutische materialen voor revaliderende kinderen, basis verpleegmaterialen voor langdurig zieke kinderen, MRT-materialen⁶ aangepast schrijfmateriaal, aangepast meubilair):

Wiebelkussen, speciale potloden

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school*

aparte extra ruimtes voor didactische begeleiding

- extra grootte van de lokalen, gangen en speel/gymruimten voor elke leerling 2 werkplekken beschikbaar. De schakelruimten zorgen voor kleinschaligheid in een groot gebouw en voor optimale rust.
- 2x handenarbeidlokaal/technieklokaal
- verrijdbare keuken (*voor leerlingen*)
- anders, nl Kansrijk (2 dagdelen een klasje hoogbegaafden), Kracht van Speciaal (70 professionals met regionale dekking; modules t.b.v. cursussen personeel Biezonderwijs), IDRIS (naschoolse en tussenschoolse begeleiding en behandeling, speltherapie), PABO minor zorg (half jaar 4 dagen per week, groep studenten, in service opleiding). Kompaan (wordt project voortgezet?), cursussen vertrouwenspersonen door externen.

---

⁶ MRT=motorische remedial teaching

aparte extra ruimtes voor bewegingsbehoeften

- rolstoeltoegankelijkheid
- een speelplein met extra kwaliteit (speelplein, speeltoestellen en speelweide beschikbaar)
- 1x speel-/ 2xgymlokaal

aparte extra ruimtes voor verzorging / rust

- verzorgingsruimte⁷ realiseerbaar
- revalidatie- en therapieruimte (voor Cesartherapeute) aanwezig
- ruimte voor speltherapie beschikbaar (Idris)
- time-out ruimte⁸

buitenruimten

- schooltuin voor onderbouw

---

⁷ Idem

⁸ Het kan zijn dat de ruimte nog niet als zodanig is ingericht, maar wel eenvoudig om te vormen.

- Specialistische expertise op hbo/wo-niveau
Geïntegreerd in de teamaanpak en geïnternaliseerd in het handelen van alle medewerkers is aanwezig:
  - Kennis over opvattingen en aanpakken in de onderwijszorg (handelingsgericht werken, werken met leerlijnen, onderwijsconcepten gebaseerd op onderwijsbehoeften van leerlingen zoals coöperatief leren)
  - Kennis over onderwijszorgvoorzieningen rond de school en in de regio
  - Een teamaanpak op gedrag (afspraken op papier en werkend in de praktijk)
  - Competenties om ouders als partner te betrekken bij de onderwijszorg voor hun kind

Toelichting:

Voor alle leerlingen is een ontwikkelingsperspectief in gebruik.

Er is veel aandacht voor het pedagogisch klimaat en voor positief gerichte gedragsinterventies (PBS); het team volgt daar langlopende teamscholing voor.

Ouders worden betrokken tijdens voortgangs- en rapportbesprekingen; vaker wanneer nodig.

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
nee	nee	visuele beperkingen
nee	nee	auditieve beperkingen
Ja	Ja	spraak/taal belemmeringen
Ja	Ja	cognitieve beperkingen
Ja	Ja	motorische beperkingen
Ja	Ja	beperkingen door langdurige ziekte
Ja	Ja	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
Ja	Ja	ADHD
Ja	Ja	dyslexie
nee	Ja	overige psychiatrische aandoeningen
Ja	Ja	gedragsproblemen
Ja	Ja	onderwijsachterstanden andere culturen

toelichting

Meer dan 50% van de leraren rondde Master SEN af. Medewerkers zijn geschoold in ASS-problematiek (autisme) en PBS (Positive Behavior Support). Medewerkers zijn sterk in het omgaan met ingewikkeld leergedrag, leerbelemmeringen en gedrag.

- Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW				x
Bureau Jeugdzorg				x
GGD				x
GGZ			x	
MEE			x	
(Kinder)ziekenhuis		x		

Revalidatiekliniek	x			
Justitiële inrichting		x		
Gemeente brede school				x
Gemeente VVE				x
Gemeente ketenzorg				x

toelichting

De school werkt nauw samen met de Jeugdhulpverlening en onderhoudt daarmee korte lijnen. De signalering en de aanpak verloopt daardoor goed met snelle acties en veel terugkoppeling. De school heeft vaak de regie in dit soort trajecten en ziet toe op de uitvoer daarvan. Elke week komt het Zorgteam van de school bijeen. Daarmee worden de leerkrachten ontlast en daarmee wordt de benodigde zorg op gang gebracht. Deels voert de school die zelf uit. Waar het kan wordt die zorg door derden uitgevoerd.

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?*

De groepsleerkrachten stellen zelf de groepsplannen op en registreren de vorderingen. Alle ondersteuners zijn bevoegde leerkrachten en ook zij maken voor hun subgroep de begeleidingsplannen. In de onderbouw functioneert een onderwijsassistent onder verantwoordelijkheid van de groepsleerkrachten onderbouw. De intern begeleider besluit in overleg met leerkrachten over de inzet van de extra ondersteuning en speelt een belangrijke rol bij de groepsindelingen. Over het algemeen wordt er binnen de groepen steeds meer gedifferentieerd door middel van bijvoorbeeld schoudermaatjes en 3 niveaus per groep vastgelegd in de groepsplannen en handelingsplannen. Dit verschilt overigens nog wel per leerkracht.
- de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school*

De IB-er stelt de groepen samen op basis van de toetsresultaten en het sociaal functioneren van de leerling in overleg met de groepsleerkrachten. De IB-er ondersteunt en coördineert de analyse en aanpak van ondersteuningsvragen van leerlingen. Ook kan dit betrekking hebben op vakinhoudelijke vragen, leerlijnen, kennis omtrent orthobeelden en dergelijke. De IB-er volgt de werking van de groepsplannen, maakt analyses van de toetsresultaten op groeps- en schoolniveau en bezoekt de lessen. Soms werkt ze met leerlingen ter ondersteuning van de leerkracht.
- volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang*

Het gebruik van leerlingvolgsystemen voor leren en voor de sociaal-emotionele ontwikkeling: Momenteel gebruikt de school ParnasSys en het Cito-LOVS voor lezen en rekenen. De school gebruikt Leefstijl in combinatie met PBS. Registratie in ZIEN! wordt geïntroduceerd.
- planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)*

De procesbewaking gedurende het schooljaar en over de schooljaren heen: Vier maal per jaar zijn er groepsbesprekingen waarbij per leerling wordt bekeken hoe het sociaal functioneren is en welke aanpassingen moeten worden doorgevoerd in het groepsplan of indeling in niveaugroepen. Elke donderdag is er een spreekuur van het zorgteam, bestaande uit de IB-er, orthopedagoog, SMW en de directeur. Soms is er een extra overleg, bijvoorbeeld in het geval van calamiteiten in de thuissituatie. Er wordt een OPP voor elke leerling gemaakt met een inschatting van het theoretisch leerrendement en het didactisch leerrendement. Voor leerlingen die op een DLE < 30 functioneren wordt een uitstroomperspectief beschreven. De leerlingen die hoger scoren moeten voldoen aan de leerlijnen van de SLO (met aangepaste eindtermen).
- aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)*

Er is een dyslexieprotocol. Veel leerlingen binnen de school hebben een leesprobleem en is er sprake van co-morbiditeit, zoals ADHD en dyslexie. De school kiest ervoor om niet altijd voor een dyslexieverklaring te gaan. De nadruk ligt eerder op de invulling van de ondersteuning. Voor dyscalculie is er de mogelijkheid voor aanvullend onderzoek. Hier speelt ook het disharmonisch ontwikkelingsprofiel van leerlingen een rol. Ook hier ligt de nadruk op de ondersteuning en aanpassingen in de leerlijn als dat nodig is.

Er is een protocol voor medische handelingen voor bijvoorbeeld de toediening van medicatie. De school dekt de juridische risico's en morele consequenties vooraf zo goed mogelijk af om eventuele problemen te voorkomen.

- *wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:*
  - *het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling*
  - *het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*

Ouders worden actief geïnformeerd door de school. De aanwezige ouder tijdens het interview beaamde dit. Zo zijn er huisbezoeken door de groepsleerkrachten, rapportbesprekingen, inloopochtenden logopedie, bijeenkomsten over bijvoorbeeld de 3 schoolregels en diverse thema's. Ook is er veel informeel contact en contact via de mail. Bij de bepaling van de onderwijsbehoeften van de leerling worden de ouders betrokken en gevraagd naar hun mening. De didactische invulling verzorgt de school. Soms merkt de school dat ouders zich opstellen als consumenten en een eisende houding aannemen. Incidenteel ziet men ouders die geen belangstelling tonen. Verreweg de meeste ouders zijn betrokken bij de school en bezoeken trouw de rapportbesprekingen, de Noorderlichtdag en informatiebijeenkomsten.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de reguliere basisscholen binnen Plein013?*
De samenwerking verloopt in toenemende mate via Plein013 en minder direct en dat vindt de school een ongewenste ontwikkeling. Het voordeel is dat de CVT betrokken is bij het voortraject en daardoor is sneller duidelijk of de TLV voor SBO of SO moet zijn. De school kan proactief en minder volgend in het voortraject sterker aangeven wat de begrenzing van alle SBO's is, zodat wordt voorkomen dat ouders gaan shoppen.
- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?*
In Stichting Biezonderwijs zijn de contacten goed, veel wordt samen opgepakt, zoals gezamenlijke studiedagen, werkgroepen ICT, lezen, kleuters.
- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?*
Er wordt aangesloten bij de netwerken hoogbegaafdheid, ICT, IB, DO, OPR, Playing for Succes, dyslexie. Er is geen eigen regie over de inzet van de consultants en dat betreurt men. Men wil de financiële positie van het SBO binnen het samenwerkingsverband bespreken. Men is tevreden over de goede overlegstructuur en cultuur.
- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen, en met het voortgezet onderwijs?*
Op initiatief van de SBO's zijn de contacten aangehaald om duidelijkheid te verschaffen over de doelgroep. Er is contact met Kompaan. Met het VO zijn de contacten zoals voorheen.
- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen voor sbo en so buiten Plein013?*
De school heeft de gemeenten nodig voor de indicaties en beschikkingen. Daarnaast is er contact met het werkverband SBO Brabant-Zeeland en de zorgverleners IDRIS en Kompaan.

Afsluitende opmerkingen:

De school kent een grote spreiding van ondersteuningsbehoeften. Deze spreiding is naar inschatting van de schoolleiding waarschijnlijk groter dan op een gespecialiseerde SO voorziening. Daarom zullen de SO voorzieningen meer doelgroepscholen zijn dan de SBO dat is.

De schoolleiding is van mening dat SBO Noorderlicht de afgelopen twee jaar sterker een doelgroepschool is geworden, terwijl er ambities waren om meer integratief te gaan werken. Redenen hiervoor zijn:

- Door de keuze van Plein013 om de consultants niet te koppelen aan de S(B)O scholen is er veel afstand ontstaan.
- De doelgroep is specialistischer geworden en daardoor lastiger integreerbaar.
- Bovendien is de eigen pedagogische sfeer in de SBO-locatie niet integratief te organiseren.